

Uluslararası Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretimi Dergisi
International Journal of Teaching Turkish as a Foreign Language

Geliş/Received: 02.09.2023 Kabul/Accepted: 21.12.2023

Hidayet Karakuş'un Akıllı Tavşanlar Adlı Öykü Kitabının Değer Eğitimi ve Türkçe Öğretimine Katkısı

Dilek BAZ BOLLUK^a Salih GÜLERER^b

^a Uşak Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Uşak, TÜRKİYE, bazdilek4@gmail.com

 0000-0002-8021-0432

^b Dr. Öğr. Üyesi., Uşak Üniversitesi, Eğitim Fakültesi Türkçe Eğitimi Anabilim Dalı, Uşak, TÜRKİYE, salih.gulerer@usak.edu.tr

 0000-0001-8321-2874

Abstract. Bir milletin sahip olduğu maddi ve manevi anlamların tamamına değer denmektedir. Değerler bireylere ilk olarak ailede daha sonra da eğitim kurumlarında kazandırılmaktadır. Değer eğitiminin gerçekleştirilme sürecinde önemli araçlardan birisi de kitaplardır. Çocukları etkileme gücü oldukça yüksek olan kitapların Millî Eğitim Bakanlığı tarafından belirlenen kök değerleri sezdirerek kazandırması beklenmektedir. Bu araştırmanın amacı Hidayet Karakuş'un *Akıllı Tavşanlar* adlı öykü kitabının değer eğitimi ve Türkçe öğretimine katkısının incelenmesidir. Bu amaç doğrultusunda söz konusu eserdeki kök değerler tespit edilmiş ve eserin önemi değerler açısından ortaya konulmuştur. Araştırmada yöntem olarak temel nitel araştırma deseni kullanılmıştır. Araştırmanın inceleme nesnesi olarak Hidayet Karakuş'un iki öyküden oluşan *Akıllı Tavşanlar* adlı eseri seçilmiştir. Araştırmada doküman inceleme yöntemiyle elde edilen veriler, içerik analiziyle çözümlenmiştir. Araştırmada öncelikle içerik çözümlemesinde kullanılan ana ve alt kategoriler tanımlanmış ve bu kategoriler çerçevesinde toplanan veriler ayrıntılı bir biçimde yazılarak sonuçlara nasıl ulaşıldığı açıklanmıştır. Araştırmada, incelenen kitapta yer alan kök değerlere yönelik doğrudan alıntılara da yer verilmiştir. Araştırma verilerinin analizinde frekans ve yüzde kullanılmış ve elde edilen değerler çizelgede sunulmuştur. Araştırma sonucunda *Akıllı Tavşanlar* adlı öykü kitabının MEB (2017) tarafından verilen on kök değerden sekiz tanesini taşıdığı sonucuna ulaşılmıştır. Eserde en çok yardımseverlik daha sonra sorumluluk, sevgi ve dostluk değerlerine yer verilmiştir. Sadece dürüstlük ve vatanseverlik değerlerine yer verilmemiştir. Elde edilen bu sonuçlardan hareketle Hidayet Karakuş'un *Akıllı Tavşanlar* adlı eserinin hem değer eğitiminde hem de Türkçe öğretiminde kullanılmasının öğrencilere faydalı olacağı düşünülmektedir. Araştırmanın sonunda da bazı önerilerde bulunulmuştur.

Keywords: *Akıllı tavşanlar*, Değer eğitimi, Türkçe öğretimi.

Hidayet Karakuş's Contribution to Value Education and Turkish Education of the Story Book Titled Smart Rabbits

Öz. All of the material and spiritual meanings of a nation are called values. Values are imparted to individuals first in the family and then in educational institutions. One of the important tools in the process of value education is books. It is expected that books, which have a high power to influence children, will convey the

root values determined by the Ministry of National Education. The aim of this research is to examine the contribution of Hidayet Karakuş's story book named *Smart Rabbits* to value education and Turkish teaching. For this purpose, the root values in the work in question were determined and the importance of the work was revealed in terms of values. Basic qualitative research design was used as the method in the research. Hidayet Karakuş's work titled *Smart Rabbits*, consisting of two stories, was chosen as the object of study. In the research, the data obtained by the document analysis method were analyzed by content analysis. In the research, first of all, the main and sub-categories used in content analysis were defined and the data collected within the framework of these categories were written in detail and how the results were reached was explained. In the research, direct quotations regarding the root values in the book examined are also included. Frequency and percentage were used in the analysis of the research data and the obtained values are presented in the table. As a result of the research, it was concluded that the story book *Smart Rabbits* carries eight of the ten root values given by the Ministry of Education (2017). In the work, the values of helpfulness, followed by responsibility, love and friendship are mentioned the most. Only the values of honesty and patriotism are not included. Based on these results, it is thought that the use of Hidayet Karakuş's work titled *Smart Rabbits* will be beneficial to students both in value education and in teaching Turkish. At the end of the research, some suggestions were made.

Anahtar Kelimeler: *Smart Rabbits*, Turkish teaching, Value education

1. GİRİŞ

İnsanı diğer canlılardan ayıran ve bir milletin sahip olduğu maddi ve manevi anlamların tamamına değer denmektedir. “Latince kıymetli olmak anlamına gelen ‘valare’ kökünden türetilen ‘değer’ kavramı, ilk defa sosyal bilimcilere Zrniecki tarafından kazandırılmıştır.” (Ulusoy ve Dilmaç, 2012: 6). Toplumların kültürel hayatlarında önemli bir yer tutan ‘değer’ kavramı Türkçe Sözlükte ise şu şekilde tanımlanmıştır: “Bir şeyin önemini belirlemeye yarayan soyut ölçü, bir şeyin değdiği karşılık” (TDK, 2005: 483). Değer konusu ile ilgili çok fazla sayıda araştırma yapan Güngör (2000) tarafından ise değer kavramı şu şekilde tanımlanmıştır: “Değer bir şeyin arzu edilebilir veya edilemez olduğu hakkındaki inançtır”. Güngör tarafından yapılan tanımda arzu kavramı üzerinde durulmuştur. UNESCO ise değerlerin yol göstericiliği üzerinde durarak şu şekilde bir tanım yapmıştır: “Değerler iyinin, gerçeğin ve doğrunun ne olduğuyla ilgili kararlarımıza rehberlik etmektedir” (UNESCO, 2010).

Schwartz ve Bilsky 1987 yılında yaptıkları araştırmada değerlerin beş özelliğini şu şekilde açıklamışlardır:

- Arzu edilen son durumlar veya davranışlar hakkında,
- Belirli durumları aşan,
- Davranışların ve olayların seçimine veya değerlendirilmesine rehberlik eden,
- Göreceli önem sırasına göre sıralanan,
- Kavramlar veya inançlardır (Schwartz ve Bilsky, 1987).

Schwartz ve Bilsky (1987) tarafından açıklanan değerlerin özelliklerinde kişiden kişiye değişebileceği özelliği dikkat çekmektedir. Kişiden kişiye ve toplumdaki topluma değişebilen değerler bireylerin aktif olarak yaşadığı toplumda sağlıklı bir şekilde uyum sağlamasında önemli rol oynamaktadır. Değerler kişilik gelişimini etkileyen, yaşanan olayları yorumlamada olumlu veya olumsuz etkisi olan, geçmişten gelecek geleceğe aktarılacak olan ve kültürümüzü etkileyen temel kavramlardan da birisidir. Birey ve toplum için önemi yadsınamayacak olan değerlerin eğitim kurumlarında eğitiminin verilmesi gerekmektedir. Hökekleli (2011) eğitimde değerlerin önemini şu şekilde açıklamıştır: “Değerlerden

arınmış bir eğitim düşünülemez. Bu yüzden, eğitimin hedeflerinden biri toplumun ortak değerlerini yeni yetişen nesillere aktarmak ve öğretmektir. Değişen değerlerin yerine uygun olan yeni değerler koymaktır” (Hökekleli, 2011, 288).

Değerler eğitiminin en yoğun ve faydalı bir şekilde verilebileceği derslerden birisi de Türkçe dersi. Cumhuriyet döneminden beri yayımlanan öğretim programlarından 2005 yılına gelinceye kadar hiç birinde “değerler eğitimi” konusu geçmemiştir. Tozlu (2003, 53) da bu konuyu şu şekilde ifade etmiştir: “Eğitim programlarımız tarihi seyir içerisinde ele alındığında, yeterli ve şuurlu bir değer eğitiminin olduğundan söz edemeyiz”. 2005 ve 2006 yıllarında ilköğretim birinci ve ikinci kademe öğretim programlarında değer eğitimi konusu doğrudan yer almaya başlamıştır.

2017 yılında tüm kademeler için programlarda düzenlemeye gidilmiş ve tüm dersler için ortak bir değerler tablosu verilmiştir. Bu tablo “Yenilenen Müfredatlarda Değerler ve Değerlerle İlişkili Tutum ve Davranışlar” adı altında şu şekildedir:

Tablo 1

Yenilenen Müfredatlarda Değerler ve Değerlerle İlişkili Tutum ve Davranışlar (MEB, 2017b: 24)

Değerler	Değerlerle İlgili Bazı Tutum ve Davranışlar
Adalet	Adil olma, eşit davranma, paylaşma
Dostluk	Güven duyma, anlayışlı olma, dayanışma, sadık olma, vefalı olma, yardımlaşma.
Dürüstlük	Açık ve anlaşılır olma, doğru sözlü olma, güvenilir olma, sözünde durma...
Öz denetim	Davranışlarını kontrol etme, davranışlarının sorumluluğunu üstlenme, öz güven sahibi olma, gerektiğinde özür dileme...
Sabır	Azimli olma, tahammül etme, beklemeyi bilme...
Saygı	Alçakgönüllü olma, başkalarına kendine davranılmasını istediği şekilde davranma, diğer insanların kişiliklerine değer verme, muhatabının konumunu, özelliklerini ve durumunu gözetme...
Sevgi	Aile birliğine önem verme, fedakârlık yapma, güven duyma, merhametli olma, vefalı olma...
Sorumluluk	Kendine, çevresine, vatanına, ailesine karşı sorumlu olma; sözünde durma, tutarlı ve güvenilir olma, davranışlarının sonuçlarını üstlenme...
Vatanseverlik	Çalışkan olma, dayanışma, kurallara ve kanunlara uyma, sadık olma, tarihsel ve doğal mirasa duyarlı olma, toplumu önemseme...
Yardımseverlik	Cömert olma, iş birliği yapma, merhametli olma, misafirperver olma, paylaşma...

2018 yılında hazırlanan Türkçe öğretim programında da yukarıda verilen tabloya yer verilmiştir. Yapılan bu araştırmada Talim Terbiye Kurulu tarafından yayımlanan ve yukarıda verilen tablodaki değerlere ilişkin tutum ve davranışlar temel alınarak inceleme yapılacaktır. Çocuklara değerler sadece eğitim

kurumlarında değil aynı zaman ailede, çevrede, kitaplarda kazandırılmaktadır. Bunlardan çocuk kitapları çocukların üzerinde en az aile, çevre ve eğitim kurumları kadar etki yaratan bir unsurdur. Öyle ki çocuklar küçük yaşlarda çocuk edebiyatı ürünleriyle tanışmaktadır. Bu nedenle çocuk edebiyatı ürünlerinin bu değerleri çocuklara küçük yaşlarda doğrudan olmasa da sezdirme yolu ile kazandırması beklenmektedir. Şimşek (2007) çocuk edebiyatı hedefleri başlığı altında “İçinde doğup büyüdüğü toplumun kültür ve bilgi birikiminden haberdar etmenin” varlığından bahseder. Şimşek'in de belirttiği çocuk edebiyatı hedefleri ile değerler eğitiminin de hedeflerinin benzer amaçları gerçekleştirmek olduğu söylenebilir. Bu yönüyle çocuk edebiyatı ürünleri değerler eğitimi destekleyici ürünler olabilirler.

Edebi ürünlerden birisi olan öykü Türk Dil Kurumu tarafından “Gerçek veya tasarlanmış olayları anlatan düzyazı türü.” olarak tanımlanmaktadır (TDK). Kavcar ve diğerleri (2001:88) ise “Öykü, olmuş ya da olabilecek olayları anlatan insan yaşamından değişik kesitler sunan, bunu yere ve zamana bağlayarak yapan, olayları ve kişileri tek yönüyle ele alıp anlatan, romandan daha kısa yazılardır” şeklinde tanımlamıştır. Her iki tanımda da gerçek veya gerçeğe yakın olması boyutları dikkat çekmektedir. Öyküler, gerçek veya gerçeğe yakın olması yönüyle çocukların hem dikkatini canlı tutmakta hem çocuklara geçmişten gelen tüm değerlerle birlikte gelecekteki yaşayacağı dünyayı öğrenebilmesi için güzel bir dünya kurmaktadır. Bu nedenle çocukların sık sık karşılaştığı öykü kitapları aracılığıyla çocuklara değerler eğitimi verilmeli ve Türkçe eğitiminde de sık sık yararlanılmalıdır. Yapılan araştırmada çocuk edebiyatı yazarlarından Hidayet Karakuş'un *Akıllı Tavşanlar* adlı Öykü kitabı değerler eğitimi açısından incelenmiştir. Hidayet Karakuş'un eserleriyle ilgili Kaplan(2013) tarafından eğitsel iletiler çalışılmıştır. Bu araştırma dışında aynı yazara ilişkin yapılmış başka bir araştırmaya rastlanılmamıştır. Bu nedenle yapılan araştırmanın alan yazına katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

1.1 Amaç

Araştırmanın amacı, Hidayet Karakuş'un *Akıllı Tavşanlar* adlı öykü kitabının değer eğitimi ve Türkçe öğretimine katkısının incelenmesidir.

1.2 Problem

Araştırmanın problemi şu şekildedir:

Hidayet Karakuş'un *Akıllı Tavşanlar* adlı öykü kitabından değer eğitimi ve Türkçe öğretimi açısından faydalanılabilir mi?

1.3 Alt Problemler

Araştırmanın alt problemi şu şekildedir:

1. Hidayet Karakuş'un *Akıllı Tavşanlar* adlı öykü kitabından değer eğitimi açısından faydalanılabilir mi?
2. Hidayet Karakuş'un *Akıllı Tavşanlar* adlı öykü kitabından Türkçe öğretimi açısından faydalanılabilir mi?

1.4 Hidayet Karakuş

Hidayet Karakuş 6 Eylül 1946 Isparta Yalvaç'ın Kurusarı köyünde doğdu. İlkokuldan sonra girdiği Isparta Gönen İlköğretmen Okulu'nu 1964'te, Selçuk Eğitim Enstitüsü Edebiyat Bölümü'nü 1966'da bitirdi. Adana, Manisa ve İzmir'de Türkçe öğretmenliği yaptı. İlk şiirleri okul ve Isparta gazetelerinde yayımlandı. Daha sonra *Çağrı*, *Şölen*, *Forum*, *İlgaz*, *Varlık*, *Dönemeç*, *Yarın*, *Gösteri*, *Sanat Olayı*, *Somut*, *Adam Sanat*, *Düşlem* gibi edebiyat dergilerinde yayımlandı. 1997'de Ankara Üniversitesi T.Ö. Merkezi'nce “Başarılı On Çocuk Kitabı Yazarı” ndan biri seçilerek Altın Kalem ödülü aldı. Aynı yıl

Almanya'nın Sesi radyosunun Türkçe edebiyat yarışmasında *Şeyh-i Sanan'ın Aşkı* eseriyle radyo oyunu dalında birincilik aldı. *Bilgisayara Giren Tırtıl* adlı çocuk romanı, Uitgeverij De Inktvis Yayınevi'nce Hollanda'da *Mor Gezegen* adıyla yayımlandı.

Eserleri:

Hidayet Karakuş, sadece öykü türünde değil çeşitli türlerde de eserler vermiştir:

- Radyo Oyunları: *Sevgi Nereye Gitti*, *Bencil*, *Yalnızlıkta Çoğalanlar*, *Yabancı*, *Boşluktaki Adam*, *Karabataklar*, *Altın Köstek*, *Gizli Acıların Gölgesi*, *Tutkulu Düşler*, *Her Şey Güzel Olacak*, *Şeyh-i Sanan'ın Aşkı*.
- Şiir: *Günaydın Gül Yaprığı* (1979), *Kemeraltı Şiirleri* (1982), *Hangi Leylasın Sen* (1986), *Sesini Bana Bırak* (1994), *Ateş Mektupları* (1995), *Konuş Benimle* (1998), *Sıcak Sancı* (2001).
- Romanları: *Yağmurlar Nereye Yağar* (1981), *Uykusu Derin Şehir* (1991), *Yalnız Seninle* (2003), *Sılam Isparta* (2009), *Şeytan Minareleri* (2010), *İzmir'in Kalbi Kemeraltı* (2011).
- Çocuk Kitapları: *Sıska Balıkçı* (1980), *Al Yanaklı Mavi Balon* (1982), *Can Dede'nin Çocukları* (1986), *Can Dede'nin Oyuncakları* (1986), *Bilgisayara Giren Tırtıl* (1994), *Bilgisayar Amca* (1996), *Akıllı Tavşanlar* (1997), *Sevgi Kuşları* (1997), *Dedem Çocuk Oldu* (1997), *Kuyudaki Asker* (1998), *Serçenin Şiir Defteri* (1998), *Yengeçten Korkan Köpek* (1999), *Kardan Adam Kaçtı* (1999), *Yaralı Tavşanın Doktoru* (1999), *Bilgisayarlı Şapka* (2001), *Annemin Mektupları* (2001), *Bir Kedinin Anıları* (2001), *Bahçeden Kovulan Çiçek* (2001), *İşte O Çocuk* (2001), *Başparmağın Şarkısı* (2006), *Sayısal Çocuk* (2007), *Oyuncakların Park Gezisi* (2007), *Dönem Dolap Döner Kebap* (2007), *Yurdunu Yitiren Ağaç* (2011), *Can Dede'nin Eşeği* (2011), *Sahibini Gezdiren Kedi* (2011).

Akıllı Tavşanlar Adlı Öykü Kitabı

İlk baskısı 1997'de Bilgi yayınevi tarafından yapılmış olan *Akıllı Tavşanlar* Hidayet Karakuş'un öykü türünde yazmış olduğu altmış iki sayfadan oluşan eseridir. Yazar, öyküde tavşan üzerinden birlik ve beraberliğin karşılaşılan sorunları yenmedeki önemini anlatmıştır. Öykünün ana iletişi birlikten kuvvet doğardır. Tema olarak yardımseverlik üzerinde sık sık durulmuştur. Öykünün içerisinde iki ayrı öykü verilmiş ve ikisinde de ana karakter tavşandır. Birinci öykü *Akıllı Tavşanlar* ikinci öykü ise *Akıllı Tavşanlar Çeşmesidir*. Öyküde olay örgüsü düz çizgi halindeki olay örgüsüdür. Anlatım biçimi üçüncü tekil kişi ağzından yapılmıştır.

Akıllı Tavşanlar Özeti

Kış yaklaşmaktadır ancak Akıllı Tavşan, kışa hazır değildir; bir yuva araması gerekmektedir. Yuva arayışı sırasında tilki gelir. Akıllı Tavşan, köstebeğin yardımıyla kurtulur. Canı yanan tilki bahçelerin bulunduğu tarafa gider. Yavrularının bahçe tarafında olduğunu hatırlayan Akıllı Tavşan, tilkiden önce koşarak yavrularının yanına gitmeye çalışır. Tilki, Akıllı Tavşan'la göz göze gelir. Yavrularından birini vermesi karşılığında onu bağışlayacağını söyler. Akıllı Tavşan, tam bu sırada ıslık çalar ve serçeleri yardıma çağırır. Serçe alayı tilkiye doğru saldırır. Her yanı yara bere içinde kalan tilki çareyi kaçmakta bulur. Bütün yavrular ve anneleri yuvalarında buluşur. Akıllı Tavşan, dostlukları sayesinde güç kazandıklarını söyleyip kendisine yardım eden hayvanlara teşekkür eder.

Akıllı Tavşan'ın Çeşmesi

Çiftçi bir ailenin üç çocuğundan biri olan Hasan, o gün evde yalnızdır. Ailesi tarlaya çalışmaya gitmiştir.

Evden çıkması yasak olan Hasan'ın canı sıkılır. Odada oyalanacak bir şeyler arar. Babasının eski çantasını bulup içindekilerle oynamaya başlar. Ne kadar oynadığını fark etmeyen Hasan oynarken uyuyakalır rüya görür. Rüyasında tarlaya ailesinin yanına gitmek için yola çıkar. Annesini ararken yorulan ve susayan Hasan; bir ağacın altında dinlenmeye karar verir. Kendini rüyasında kelebek, yılan, ağaç ve rüzgârla konuşurken bulur, başına çok sayıda olay gelir rüyasında korkar ve şaşırır. Ablası yemek hazırlamak için eve gitmiştir. Uyuyan kalan kardeşini görür. Kardeşini uyandırır ve Hasan rüyanın çok gerçekçi olduğunu söyler. Konu olarak oynarken uykuya dalan Hasan'ın rüyasının anlatıldığı eserin ana fikri büyüklerin sözünün dinlenmesidir.

2. YÖNTEM

Araştırmanın bu bölümünde araştırmanın modeli, verilerin toplanması, inceleme nesnesi, verilerin analizi ve yorumlanması, geçerlik ve güvenilirlik başlıkları açıklanacaktır.

2.1 Araştırmanın Modeli

Araştırmada, temel nitel araştırma yöntemi tercih edilmiştir. Temel nitel araştırmalarda da veriler görüşmeler, gözlemler ya da doküman analizi yoluyla toplanır (Merriam, 2013). Bu araştırmada *Akıllı Tavşanlar* adlı öykü kitabı, değerler eğitimi açısından incelenmiştir. Bu tür araştırmalarda yorumlayıcı yaklaşım ön plandadır. Bu nedenle araştırmada temel nitel araştırma modeli tercih edilmiştir.

2.2 Verilerin Toplanması

Bu araştırmanın verileri, nitel araştırma yöntemlerinden doküman incelemesine göre toplanmıştır. Doküman incelemesi, belli bir amaca yönelik olarak kaynakları bulma, okuma, not alma ve değerlendirme işlemlerini kapsar (Karasar, 2007). Araştırmanın ilk basamağında alan yazın taraması yapılmıştır. Konuyla ilgili bilimsel araştırmalar detaylıca incelenmiştir. Daha sonra *Akıllı Tavşanlar* adlı eser 3 kez okunarak araştırmanın başında ifade edilen tablo temel alınarak inceleme yapılmıştır. Belirlenen değerler kategorize edilmiş, sayfa numaraları ile birlikte not alınmıştır. Böylece araştırmanın bulguları elde edilmiştir.

2.3 İnceleme Nesnesi

Araştırmanın inceleme nesnesi, Hidayet Karakuş tarafından 1997 yılında yayımlanan 62 sayfalık iki öyküden oluşan *Akıllı Tavşanlar* adlı eserdir. Bu kitabın araştırmaya konu olma sebebi yazarın çocuk edebiyatı alanında çok sayıda eser vermiş olması ve kitaplarının son yıllar da çok satan çocuk edebiyatı kitapları arasında olmasıdır.

2.4 Verilerin Analizi ve Yorumlanması

Hidayet Karakuş tarafından 1997 yılında yayımlanan *Akıllı Tavşanlar* adlı öykü kitabı içerik analizi yöntemiyle çözümlenmiştir. İçerik analizinde temelde yapılan işlem, birbirine benzeyen verileri belirli kavramlar ve temalar çerçevesinde bir araya getirmek ve bunları okuyucunun anlayabileceği biçimde organize ederek yorumlamaktır (Yıldırım ve Şimşek, 2005: 227). Bu temel amaç çerçevesinde öncelikle analiz birimi olarak ana kategoriler ile alt kategorilerin belirlenip tanımlanması, ardından da analizin yapılacağı bağlam biriminin (sözcük, cümle, paragraf ...) seçilmesi gerekir (Yıldırım ve Şimşek, 2005: 227-241).

Araştırmada öncelikle içerik çözümlemesinde kullanılan ana ve alt kategoriler tanımlanmış ve bu kategoriler çerçevesinde toplanan veriler ayrıntılı bir biçimde yazılarak sonuçlara nasıl ulaşıldığı

açıklanmıştır. Araştırmada, incelenen kitapta yer alan kök değerlere yönelik doğrudan alıntılara da yer verilmiştir. Araştırma verilerinin analizinde frekans ve yüzde kullanılmış ve elde edilen değerler çizelgede sunulmuştur.

2.5 Geçerlik ve Güvenirlik

Bu araştırmanın her aşamasında uzmanların görüşlerinden yararlanılmıştır. Ayrıca araştırmanın güvenilirliğini sağlamak için inceleme nesnesi iki araştırmacı tarafından farklı zamanlarda tekrar kodlanmıştır. Alan yazında da bunun önemi vurgulanarak doküman incelemede, geçerlilik ve güvenilirliğin sağlanması için verilerin inandırıcılığının büyük önem taşıdığı, bunun için verilerin açık ve tutarlı bir şekilde sunulması ve bir başka araştırmacının da teyidinin alınması gerektiği önerilmektedir (Cansız Aktaş, 2014, 365).

3. BULGULAR

Araştırmada incelenen *Akıllı Tavşanlar* adlı öykü kitabında tespit edilen değerlere bu bölümde yer verilecektir.

Tablo 2

Akıllı Tavşanlar Adlı Öykü Kitabında Yer Alan Değerlerin Yüzde ve Frekans Tablosu

Değerler	Frekans	Yüzde %
Adalet	2	3,7
Dostluk	7	13,00
Öz denetim	5	9,2
Sabır	2	3,7
Saygı	3	5,5
Sevgi	8	14,00
Sorumluluk	9	16,6
Yardımseverlik	18	33,4
Dürüstlük	0	0
Vatanseverlik	0	0
TOPLAM	54	100

Tablo 2' incelendiğinde *Akıllı Tavşanlar* adlı öykü kitabında en sık işlenen değer yardımseverlik (18) olduğu görülmektedir. Bu değeri sırayla sorumluluk (9), sevgi (8), dostluk (7), öz denetim (5), saygı (3), adalet (2) ve sabır (2) takip etmektedir. Dürüstlük ve vatanseverlik değerlerine hiç yer verilmemiştir. Ancak dürüstlük değerinin önemini çocuklara sezdirerek vermek adına doğrudan dürüstlük değerine yer verilmeden dürüst olmama durumu "tilki" karakteri üzerinden dürüst olmazsan sonun kötü olur çıkarımı ile verilmiştir.

Aşağıda *Akıllı Tavşanlar* adlı öykü kitabından seçilen bazı örnekler değerler sıklık sırası gözetilerek verilmiştir.

3.1 Yardımseverlik

Yardımseverlik 2018 yılında hazırlanan Türkçe öğretim programında “Cömert olma, iş birliği yapma, merhametli olma, misafirperver olma, paylaşma” şeklinde verilmiştir. *Akıllı Tavşanlar* adlı öykü kitabında ise yardımseverlik değeri doğadaki tüm canlıların zor durumda olduklarında birbirine yardım etmesi olarak ele alınmıştır. Bu değerle ilgili öykü kitabında geçen iletilerden bazıları şunlardır:

Birinci örnek

“Hangi işleri? Sen neler kuruyorsun kafanda? Bir sorunun mu var? Doğrusu tünel istiyorsan kimse elime su dökemez. Yardımı da çok severim. Ben yapabilirim”(9).

İkinci örnek

“Köstebek, topraktan tümüyle çıktı ama fazla kalamadı:

-Dışarı da çok sıcakmış. Bu sıcakta nasıl yaşıyorsunuz? Toprağın içi o kadar serin ki...

-Biz buraya alışkınız, sen oraya alışkısın köstebek kardeş. Sen benim dediğime yanıt ver. Ne dersin? Çalının dibi iyi bir yuva olabilir mi?

-Olur bence. İstersen çalının dibini kazmada sana yardım ederim”(10, 11).

Üçüncü örnek

“-Ben şimdi bizim serçe alayının bulunduğu söğütlere kadar uçup döneceğim. Onlara haber vereyim, hepimiz senin yavrularını bulalım”(23).

Dördüncü örnek

“-İstersen sen buğday tarlalarına doğru git. Biz tavşanlara yardıma gideceğiz” (24).

3.2 Sorumluluk

Sorumluluk 2018 yılında hazırlanan Türkçe öğretim programında “Kendine, çevresine, vatanına, ailesine karşı sorumlu olma; sözünde durma, tutarlı ve güvenilir olma, davranışlarının sonuçlarını üstlenme” şeklinde verilmiştir. *Akıllı Tavşanlar* adlı öykü kitabında ise sorumluluk değeri aile üyelerinin birbirine karşı sorumlulukları olarak ele alınmıştır. Bu değerle ilgili öykü kitabında geçen iletilerden bazıları şunlardır:

Birinci örnek

“Ağaçlar yapraklarını dökmeye başladı, otlar kurudu. İnsanlar kış hazırlıklarını yaptılar. Evlere odun, kömür, gazyağı, kalorifer yakıtı alındı. Herkesin bir evi vardı. Kış gelince her canlı bir yuvaya sığmıyor, kendini yavrularını koruyordu”(7).

İkinci örnek

“Bunu ben de biliyorum. İşte bunun için kendime ve çocuklara güvenli bir yer arıyorum”(10).

Üçüncü örnek

“-...Ne kadar da korkağım. Hiçbir şey gelmiyor elimden. Bana da neden Akıllı dediler bilmem ki!.. Yine de durmamalıyım. Çocukları bulup yuvaya getirmeliyim. Hiç de iyi değilim aslında. Ama miniklerimi canavarların eline bırakamam. Hiç olmazsa onlar için savaşırım”(20).

Dördüncü örnek

“...Kırmızı diş, onun söylemek istediğini söyleyiverdi:

-Sen ne yiyeceksin anne? Biz bu lahanayı senin için aldık”(26).

3.3 Sevgi

Sevgi 2018 yılında hazırlanan Türkçe öğretim programında “Aile birliğine önem verme, fedakârlık yapma, güven duyma, merhametli olma, vefalı olma” şeklinde verilmiştir. *Akıllı Tavşanlar* adlı öykü kitabında ise sevgi değeri aile üyeleri ve arkadaşların birbirlerine olan sevgileri olarak ele alınmıştır. Bu değerle ilgili öykü kitabında geçen iletilerden bazıları şunlardır:

Birinci örnek

“O günden beri kendine gelememişti. Sık sık hasta oluyordu bu yüzden. Ama kararlıydı. Bu yıl güvenli bir yuva bulacak, yavrularını kimseye kaptırmayacaktı”(8).

İkinci örnek

“Ceviz yetiştirmeye devam edin sincap kardeşim. Bu bahçeler cevizensiz olmaz. Oyuncuyla Suskun ’un da kusurlarına bakmayın. Onlar bu bahçelerin kurallarını bilemezler. Bu turpları da beni iyileştirmek için aldılar. Bugün kendimi hiç iyi hissetmiyordum” (31).

Üçüncü örnek

“Bir kelebek eline kondu o sırada. Onu yakalamak için elini uzattığında kelebek uçuverdi. Renkli kanatlarıyla ne güzeldi! Peşine düştü. Onu yakalamak, sevmek istiyordu. Tam bir çakırdikenine konarken kelebek konuştu”(58).

3.4 Dostluk

Dostluk 2018 yılında hazırlanan Türkçe öğretim programında “Güven duyma, anlayışlı olma, dayanışma, sadık olma, vefalı olma, yardımlaşma” şeklinde verilmiştir. *Akıllı Tavşanlar* adlı öykü kitabında ise dostluk değeri doğadaki tüm canlıların birbirleri ile dostça yaşaması olarak ele alınmıştır. Bu değerle ilgili öykü kitabında geçen iletilerden bazıları şunlardır:

Birinci örnek

“-Ne düşünüyorsun tavşan kardeş? Diye sordu.

Akıllı düşüncelerinden uyandı. Sesin geldiği yere baktı, köstebeği gördü.

-Ha, sen misin köstebek komşum, dedi, gel bana bir akıl ver. Sen bu işleri iyi bilirsin.

Köstebek, Akıllı’nın sözlerinden gurur duydu. Kendine güveni geldi”(9).

İkinci örnek

“-Sen akıllı bir dostsun. Sağol Çocuklar gelince biz de toprağımı dışarı çekeriz.

Köstebek, Akıllı Tavşan’ın sözlerinden çok hoşnut oldu. Bir işe yaramanın kendisini mutlu ettiğini düşündü” (13).

Üçüncü örnek

“Akıllı rahatladı.

-Doğrusu çevremde böyle dostlar bulacağımı ummazdım. Önce köstebek, sonra siz...”(22).

Dördüncü örnek

“ O kadar masum söylüyordu ki Akıllı Tavşan gülmeden edemedi.

-Tavşanlar ceviz yemez sincap kardeşim. İstersen onlar sana turp versinler.

-Sincaplar da turp yemez. Bu turpları siz mi yetiştirdiniz?” (30).

3.5 Öz denetim

Öz denetim 2018 yılında hazırlanan Türkçe öğretim programında “Davranışlarını kontrol etme, davranışlarının sorumluluğunu üstlenme, öz güven sahibi olma, gerektiğinde özür dileme” şeklinde verilmiştir. *Akıllı Tavşanlar* adlı öykü kitabında ise öz denetim değeri hayvanların sorumluluk almaları olarak ele alınmıştır. Bu değerle ilgili öykü kitabında geçen iletilerden bazıları şunlardır:

Birinci örnek

“Bunu ben de biliyorum. İşte bunun için kendime ve çocuklara güvenli bir yer arıyorum. Şu çalının dibini nasıl? Hem dalları gür, hem dikenleri sert ve uzun. Kolay kolay kimse sokulamaz. Ne dersin?” (10).

İkinci örnek

“Ben şimdi bizim serçe alayının bulunduğu söğütlere kadar uçup döneceğim”(22).

Üçüncü örnek

“Tavşanlar son hızla yuvalarının toprağını çalının dibine çepeçevre yığdılar. Kurumuş otlarla tabanını döşeyip rahat bir eve dönüştürdüler” (42).

3.6 Saygı

Saygı 2018 yılında hazırlanan Türkçe öğretim programında “Alçakgönüllü olma, başkalarına kendine davranılmasını istediği şekilde davranma, diğer insanların kişiliklerine değer verme, muhatabının konumunu, özelliklerini ve durumunu gözetme” şeklinde verilmiştir. *Akıllı Tavşanlar* adlı öykü kitabında ise saygı hayvanların birbirlerinin özelliklerine saygı duymaları olarak ele alınmıştır. Bu değerle ilgili öykü kitabında geçen iletilerden bazıları şunlardır:

Birinci örnek

“ –Ceviz yetiştirmeye devam edin sincap kardeşim. Bu bahçeler cevizensiz olmaz. Oyuncu'yla Suskun'un da kusurlarına bakmayın. Onlar bu bahçelerin kurallarını bilemezler. Bu turpları da beni iyileştirmek için aldılar. Bugün kendimi hiç iyi hissetmiyordum.

Sincap gülümseyerek.

-Önemli değil. Ne zaman isterseniz bahçemize gelebilirsiniz. Siz nazik ve akıllı bir tavşansınız efendim, dedi”(31).

İkinci örnek

“...Haa, siz kendiniz yazarsanız, o başka ona daha çok sevinirim.

Çünkü her yazar yaşadıklarını daha güzel anlatır”(44).

3.7 Adalet

Adalet 2018 yılında hazırlanan Türkçe öğretim programında “Adil olma, eşit davranma, paylaşma” şeklinde verilmiştir. *Akıllı Tavşanlar* adlı öykü kitabında ise adalet hayvanların birbirlerine karşı eşit

haklara sahip olmaları şeklinde ele alınmıştır. Bu değerle ilgili öykü kitabında geçen iletilerden bazıları şunlardır:

Birinci örnek

“Yaşadıklarımı sizinle paylaşmak istiyorum hem belki bizim öykümüzü yazan birilerini de tanırırsınız. O da bizim başımıza gelenleri yazar da bütün canlıların yaşama hakkını savunur.”

İkinci örnek

“-Sincaplar da turp yemez. Bu turpları siz mi yetiştirdiniz?

Oyuncu sincabın sorusuna kızdı.

-Biz yetiştirmedik. Bu bahçeden aldık, bir diyeceğin mi var?

Sincap, yine sevimli bir gülüşle konuştu:

-Öyleyse o turpları çaldınız. Buna hakkınız yok” (30).

3.8 Sabır

Sabır 2018 yılında hazırlanan Türkçe öğretim programında “Azimli olma, tahammül etme, beklemeyi bilme” şeklinde verilmiştir. *Akıllı Tavşanlar* adlı öykü kitabında ise sabır bir durum karşısında sakince bekleme ve istediğin şey için vazgeçmeden çabalama şeklinde ele alınmıştır. Bu değerle ilgili öykü kitabında geçen iletilerden bazıları şunlardır:

Birinci örnek

“Akıllı tavşan, merakla beklemeye başladı” (12).

İkinci örnek

“Ooo! Bu akşam şansım çok iyi, diye düşündü tilki. Hemen fırladı yerinden. Usul usul tavşanları izlemeye başladı. İkisinin ağzında götürdüğü şeyler neydi acaba? Kendisine bir tuzak hazırlamış olmasınlardı? Böyle açıkça ortaya çıktıklarına göre! Hiç korkusuzca tepeyi aşacaklar mıydı?” (34).

4. TARTIŞMA VE SONUÇ

Çocuklara yönelik yazılmış eserlerin çocuğun; kişisel gelişimini, kendi öz değerlerini, insani değerleri, ulusal ve evrensel değerleri, çevreye ve hayvanlara karşı duyarlılık gibi özellikleri olumlu yönde etkileyecek yeterliliklerde olması beklenir. Bu bağlamda çocuklara yönelik eser yazan yazarlara ve bu eserlere önemli bir sorumluluk yüklenmektedir. Öyle ki çocuk ister kendi okusun isterse dinlensin tüm dikkatini esere vermekte hatta bazen eserdeki kahramanlarla olaylarla özdeşlikler kurmaktadır. Bu nedenle çocukları bu denli etkileyen eserlerin yazarlar tarafından dikkatle kaleme alınması gerekmektedir. Aksi halde eserlerde verilen olumsuz durumlar, değerler, kavramlar çocukların yaşadıkları toplumda uyum sorununu ortaya çıkaracaktır.

Yapılan araştırmada Hidayet Karakuş’un *Akıllı Tavşanlar* adlı öykü kitabının değer eğitimi ve Türkçe öğretimine katkısı incelenmiştir. Araştırma sonucunda *Akıllı Tavşanlar* adlı öykü kitabı MEB (2017) tarafından verilen on kök değerden sekiz tanesini taşıdığı sonucuna ulaşılmıştır. Sadece dürüstlük ve vatanseverlik değerlerine yer verilmemiştir. Eserde en çok yardımseverlik daha sonra sorumluluk, sevgi ve dostluk değerlerine yer verilmiştir. Bu değerleri sırasıyla öz denetim, saygı, adalet ve sabır takip

etmiştir. İncelenen yazarın eserlerinde Eğitsel iletileri araştıran Kaplan(2013) tarafından bu çalışmaya benzer şekilde Hidayet Karakuş'un eserlerinde sevgi iletilisine önem verdiği sonucuna ulaşılmıştır. Kaplan (2013) araştırmasında bunu şu sözlerle açıklamıştır; “Kişisel gelişimi destekleyen eğitsel iletiler içinde, Karakuş'un hikâye ve romanlarında yer alan “Her insan dünyaya ve insanlara karşı sevgiyle bakmalıdır.” eğitsel iletilisi elli yedi yerde kullanılarak dikkat çekmektedir. Bu eğitsel iletilinin fazla kullanılması Karakuş'un “sevgi” eğitsel iletilisine verdiği önemi göstermektedir”. Ayrıca yine aynı çalışmada yazarın eserlerinde yardımseverlik değerine de önem verdiği ifade edilmiştir. Bu yönleriyle iki çalışmada ulaşılan sonuçlar birbirini destekler niteliktedir.

İncelenen eserde sekiz adet değere yer verilmesi sadece iki adet değer olmaması bu kitabın çocuklar için değer eğitimi kazandırmada olumlu sonuç vereceğini düşündürmektedir. Sadece bir veya iki değeri konu alarak bir kitabın işlenmesi çocuk açısından olumsuz etki yaratabilir. Bununla birlikte tek yönlü olarak değer konusunun işlenmesi de çocuk edebiyatı açısından doğru değildir. Çocuk edebiyatı eserlerinde bilgi vermek temel amaç olmamalıdır. Bununla birlikte sezdirerek bazı kazanımların, değerlerin verilmesi daha doğru olacaktır. İncelenen eserin tüm bu yönleri göz önüne alındığında verilmek istenen değerler sezdirilerek olayların içerisinde verilmesi yönüyle, bir öykü kitabında sekiz değer de öğrenciye aktarılacak istenmesiyle hem değer eğitiminde hem Türkçe öğretiminde kullanılmasının öğrencilere faydalı olacağı düşünülmektedir.

4.1 Öneriler

Yapılan araştırma sonucunda şu öneriler verilebilir:

- Hidayet Karakuş'un *Akıllı Tavşanlar* adlı eseri öğrencilere dinletilerek veya okutularak deneysel bir araştırma düzenlenebilir. Böylece deney grubunda ve kontrol grubunda yer alan öğrencilerin kazandıkları değerler belirlenebilir.
- Yazarın diğer eserleri kök değerlere yer verme açısından incelenebilir.
- Çocuk edebiyatına yönelik yazılan başka eserler değerler açısından incelenebilir.
- Çocuk edebiyatında yeni eser verecek olan yazarlar tarafından da değer eğitimine gereken önemi verilerek eserler yazılabilir.

KAYNAKÇA

- Agamba, J. ve Keengwe, J. (2012). Pre-Service Teachers' Perceptions of Information Assurance and Cyber Security. *International Journal of Information and Communication Technology Education*, 8(2), 94-101.
- Cansız Aktaş, M. (2014). *Nitel veri toplama araçları*. M. Metin (Ed.). Kuramdan uygulamaya eğitimde bilimsel araştırma yöntemleri (337-371). Ankara: Pegem Akademi.
- Dılmaç, B., Deniz, M. ve Deniz, M. E. (2009). Üniversite öğrencilerinin öz-anlayışları ile değer tercihlerinin incelenmesi. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 7(18), 9-24.
- Güngör, E. (2000). *Değerler psikolojisi üzerine araştırmalar*. İstanbul: Ötüken Yayınları.
- Hökelekli, H. (2011). *Ailede, okulda, toplumda değerler psikolojisi ve eğitimi*. İstanbul: Timaş Yayınları.

- Kaplan, K. (2013). *Hidayet Karakuş'un Roman ve Öykülerinde Yer Alan Eğitsel İletiler*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Afyonkarahisar.
- Karakuş, H. (2006). *Akıllı tavşanlar*, Ankara: Bilgi Yayınevi.
- Kavcar, C. Oğuzkan, F. ve Aksoy, Ö. (2001). *Yazılı ve sözlü anlatım*, Ankara: Anı Yayıncılık.
- MEB Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı. (2017b). *Müfredatta yenileme ve değişiklik çalışmaları üzerine*. Erişim Tarihi:20.10.2022. https://ttkb.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2017_07/18160003
- Merriam, S. B. (2013). *Nitel araştırma - desen ve uygulama için bir rehber / Qualitative research a guide to design and implementation*. (S. Turan, Çev.). Ankara: Nobel Akademik.
- Schwartz, S. ve Bilsky, W. (1987). Toward a universal psychological structure of human values. *Journal of Personality and Social Psychology*, 53, 550-62.
- Şimşek, T. (2007). *Çocuk edebiyatı* (4. Basım). Gümüşhane: Suna Yayınları.
- Tozlu, N. (2003). *Eğitim problemlerimiz üzerine düşünceler*. Ankara: Mikro Yayınları.
- Türk Dil Kurumu. (2005). *Türkçe sözlük* (Genişletilmiş Baskı). Ankara: TDK.
- Ulusoy, K. ve Dilmaç, B. (2012). *Değerler eğitimi*. Ankara: Pegem akademi Yayınları.
- UNESCO. (2022). Erişim tarihi:11 Kasım 2022, http://www.unesco.org/education/tlsf/mods/theme_d/mod22.html?panel=3#top.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2005). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayınevi.

Extended Summary

All the material and spiritual meanings of a nation are called value. Values are given to individuals first in the family and then in educational institutions. One of the important tools in the realization process of values education is books. It is expected that the books, which have a very high power of influencing children, will gain by perceiving the root values determined by the Ministry of National Education. The aim of this research is to examine the contribution of Hidayet Karakuş's story book Smart Rabbits to value education and Turkish teaching. In the research, basic qualitative research design was used as a method. In basic qualitative research, data is collected through interviews, observations or document analysis (Merriam, 2013). In this type of research, the interpretative approach is at the forefront. For this reason, the basic qualitative research model was preferred in the study.

The data of this research were collected according to document analysis, one of the qualitative research methods. In the first step of the research, a literature review was made. Scientific research on the subject has been examined in detail. The object of study of the research is Smart Rabbits, which consists of two 62-page stories, published by Hidayet Karakuş in 1997. The work called "Smart Rabbits" was read 3 times by the researchers and the study was started on the basis of the table stated at the beginning of the research. The determined values were categorized and noted with the page numbers. Thus, the data of the research were obtained. In the research, first of all, the main and sub-categories used in content analysis were defined and the data collected within the framework of these categories were written in detail and explained how the results were reached. In the research, direct quotations for the root values in the book examined were also included. Frequency and percentage were used in the analysis of the research data and the obtained values were presented as a table. As a result of the research, it was concluded that the story book Smart Rabbits carried eight of the ten root values given by the Ministry of National Education (2017). Only the values of honesty and patriotism are not included. In the work, the values of benevolence, responsibility, love and friendship were given the most. Based on these results, it is thought that it will be beneficial for students to use Hidayet Karakuş's Smart Rabbits both in value education and in Turkish teaching. The following suggestions can be made as a result of the research:

- An experimental study can be organized by making students listen to or read Hidayet Karakuş's Smart Rabbits. Thus, the values gained by the students in the experimental group and the control group can be determined.
- Other works of the author can be examined in terms of including root values.
- Other works written for children's literature can be examined in terms of values.
- Authors who will produce new works in children's literature can also write works by giving the necessary importance to value education.